BIBLIOTECA CENT... ASOCIAȚ...

טשערנאָוויצער בלעטער

אומאָפּהענגיקער אָרגאַן פאַר פּאָליטיק, קולטור און ווירטשאַפט.

„Czernowitzer Bleter"
Ziar independent pentru politica, cultura și economie
Redacția și Administrația: Cernăuți, str. Radu cel Mare 13
Plătibil și justițiabil la Cernăuți.

דערשיינט וועכנטלעך.
—
איינצל־עקסעמפּלרר 5 ליי.

אַבאָנאַמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האַלביעריעך: 140 ליי, פאַר א גאַנץ יאָר: 280 ליי. — אויסלאַנד: 4 דאָלאַר יערלעך. אַנאָנסן לויטן מילימעטער־טאַריף.

יאָרגאַנג II. | טשערנאָוויץ, 17־טן יענער 1930. | נר. 35.

די גויעשע לאָגיק...

באַמערקונגען צו זשאַבאָטינסקיס רעפעראַט.

דער פינאַל פון זשאַבאָטינסקיס רעפעראַט אין טשערנאָוויץ: „אַ־דאָ שטיי איך פאַר אייך, כ'קען נישט אַנדערש, נאָט העלף מיר" דערמאָנט נישט ווילענדיק אָן אָן ענליכן פאַרטיידיקונגס־ און הילף־געשריי פון איינעם פון די גרעסטע רעוואָלוציאָנערן, דעם שפּאַלטער פונם אָקצידענטאַלן קריסטנטום, מאַרטין לוטהער. דער גרויסער דייטשער קעמפער האָט מיט יאָרהונדערטער צוריק אויפגעהויבן א קאַמף קעגן אַנטיקריסט אין רוים, קעגן שקר און זנות אין די קאַרדינאַל־מלבושים און קעגן מסחר מיט מצות און עבירות. דער פועל־יוצא פון דעם קאַמף איז באַקאַנט. ס'איז באמת געוויס געוועזן נאָטס הילף כדי צו בלייבן פאַר איינעם געווינען און פאַרן פאַרום פון דער וועלט־געשיכטע ריין און אומבאַפלעקט, וואָרום די שפּאַלטונג פונם מערב־אייראָפּעאישן קריסטנטום האָט געפאָדערט גאַנצע טייכן בלוט, דורות זענען אומגעבראַכט געוואָרן אין די מלחמות פון דער רעפאָרמאַציע־צייט, האָט זיך געדאַכט וועלן זיך קיינמאָל נישט פאַרענדיקן.

זשאַבאָטינסקי נויטיקט זיך אויך אָן אין איבערמענטשלעכן כח, אָן דער מחילה פון שפּעטערע דורות, כדי צו קענען פאַרענטפערן די שפּאַלטונג פונם ציוניסטישן פראָנט, וועלכע ער גייט דורכפירן, כדי צו קענען געפינען א תיקון פאַר זיין טעאָריע און וועג פון פאַרווירקלעכן דעם צ י ו נ י ז ם, כדי צו געפינען הסידים וועלכע זאָלן אין די שווערע שעהן שטאַרקן זיינע הענד, נאָכגיין זיינע באַפעלן און אים שטיצן. און נאָר אַזוי איז פאַרשטענדליך זיין פּאַטעטישע ווענדונג צו גאָט נאָך הילף, זיין פאַרטיידיקונג, אַז ער קען נישט אַ נ ד ע ר ש און זיין אַרויספאָדערן אים צו משפטן און אים גלײַכצייטיק מוחל זיין דאָס אַזוי זיין.

דער בנין פון נעגאַציעס וועלכע ער בויט אויף איז מייסטערהאַפט. די פיילן וואָס ווערן פון אים געשליידערט קעגן דעם סיסטעם פון דער איצטיקער ציוניסטישער אַרבעט, קעגן די „קינדישע אילוזיעס" פון די לעצטע קאָנגרעסן קעגן דעם קויפן דונאַם'ס ערד, און אַריינברענגען אין לאַנד מגינים חלוצים און קעגן שאַפן פון אינדוסטריעס, וועלכע בלייבן הענגען אין דער לופט, ווירקן טעטנדיק. די באַנקראָטערן פונם פּעריאָד פון „בויאונג" זייט סאַן רעמאָ ביז צו די אויגוסט־געשעענישן אין יאָר 1929, ווי ער רופט אָן די ציוניסטישע לייטונגען ביז איצט, ווערן פון אים פאַרמשפּט צום פאַרשווינדען און פאַרגעסן ווערן. און אויף זייער אָרט שטעלט ער די פאָדערונג נאָך א מ א ס ן־ק אָ ל אָ נ י ז א צ י ע געשטיצט פון דער מלוכה — אַנאַלאָג צו היסטאָרישע גרויסע מאַסן־וואַנדערונגען — נאָך א רעזשים פון דער ש ט אַ ר ק ע ר פ ו י ס ט, פאַר וועלכער די אַראַבער זענען נאָר אָביעקטן צום באַהערשן, נאָך א יידישער היים אָ נ ר י ק ז י כ ט ן אויף דער איצטיקער באַפעלקערונג נאָך אַן איינגענעם ז ע ל ב ס ט־ש ו ץ, יעדער חלוץ אין איין האַנט דעם אַקער אייזן אין דער צווייטער דעם רעוואָלווער — און ער ווייסט שוין וועלכע נאָך וועגן און וועלכע נייע פאָרמען ס'זענען גויטיק כדי זיין ציוניזם, צו פאַרשאַפן די באַדייטונג און אים צו פירן צום נצחון.

ס'איז נישט כדאי קיין סך אַרגומענטן כדי צו באַווייזן, אַז די צייט פון מאַסן־וואַנדערונגען זענען צו ענד, אַז זיי זענען אָפּגעשלאָסן פאַר א געוויסן פּעריאָד.

נאָך ווייניקער איז צו גלייבן אָן א רעזשים פון א שטאַרקער פויסט, וועלכע זאָל פאַרענטפערן אַלע די מניעות און קאָמפּליצירטע פּראָבלעמען פון א יידישער איינוואַנדערונג קיין א"י — און שוין גאָר נישט אָן דער מעגלעכקייט פון ב ו י ע ן מיטן ר ע־ וו אָ ל ו ו ע ר אין דער האַנט. דעם כח פון אַמאָל פון די ווייסע קאָלאָניזאַטאָרן כלפּי די שוואַרצע, רויטע און געלע פעלקער קען דער יידישער חלוץ נישט אַנטוויקלען כלפּי זיין סעמיטישן ברודער, דעם אַראַבער. בלייבן אַלע נעגאַציעס, אַלע קריטישע אויפטוען פון זשאַבאָטינסקיס שאַרפן מח, טאַקע קלעכן אָן דער גאַנצער ציוניסטישער אַרבעט, פאַלן שטיקער פון אָט דעם וואָס רופט זיך „אַלגעמיינע ציוניסטישע באַוועגונג" סיי פון איר אידעאָלאָגיע ווי אויך פונם גאַנצן פּראַקטישן פּראָגראַם און טעטיקייטס־געביט. בלייבט נישט מער ווי א ב י ס ל ג ע ל ד ק ל ו י ב ן פ אַ ר א י י נ י ק ע ש ו ל ן א י ן א"י ווי ער דעפינירט עס — און ווען ס'נעלונגט אים — אַזוי... פאַרהאַנענע קען ער נישט, ג אָ ר נ י ש ט אויפבויען אויפן אָרט פון דער חורבה און ווייזט אָן אויף וועגן, אויף וועלכע ס'זענען שוין געשטרויכלט געוואָרן גרעסערע און אויף וועלכע מ'קען נישט גיין, נישט אַ ר י י נ צ ו פ אַ ל ן א י ן ת ה ו ם.

הערנדיק זשאַבאָטינסקין מוז מען זיך זאָגן, אַז ס'איז איינע פון טראַגישסטע מאָמענטן פון דער ציוניסטישער אידעאָלאָגיע, וואָס זי איז צו גיך צייטיג געוואָרן, צו גיך אויסגעוואַקסן און אַרומגענומען די גרעסטע טיילן פונם פאָלק און דער ציוניזם איז נישט מער קיין א י י נ ה י י ט ל ע כ ע ב אַ וו ע ג ו נ ג, נאָך א נאַציאָנאַלער זיך דערמאָנען, א צו־זיך־קומען פונם פאָלק; א פאָרם אין וועלכע יעדער טייל לעגט אַריין זיינע חלומות און חזגטשן:

דער מערב־אייראָפּעאישער ייד: דעם פילאַנטראָפּישן געדאַנק פון פאַרזאָרגן זיינע אָרעמע מזרח־אייראָפּעאישע ברודער;

א טייל פונם יידישן אַרבעטער: זיין סאָציאַלן באַפרייאונגס־קאַמף און זיין סאָציאַליסטישן חלום.

דער יידיש־פּוילישער עסקן: דאָס באַדערפעניש נאָך א צענטער כדי די גרויסע מאַסן וואָס בלייבן דאָ זאָלן האָבן א שטיץ־ און הילפס־פּונקט —

דער אינטעליגענט: עטישע און אחדהעמיסטישע קולטור־אידעאַלן (נוסח פּראָג־ברית שלום), און איין טייל ווידער פון דער יוגנט און פון קאַמפּדאָרשטיקע מענער מיט נישט־יידישער לאָגיק:

א מיליטערישע אידעאָלאָגיע פון קאַמף און אייזערנער פויסט, פון מאַיאָריטעט און מינאָריטעט פון פּאָליטיק אין מאַסשטאַב און לויטן מוסטער פון מערב־אייראָפּעאישע פעלקער.

גרויסע מאַסן פון פאָלק האָפן ווידער וועגן אָן ארץ־ישראל על פי דת ישראל און אַז ס'זאָל געבויט ווערן דאָס בית המקדש כבשנים קדמוניות.

אַזוי איז דער ציוניזם אויסגעהוילט געוואָרן און יעדער טייל און יעדע שיכטע האָט אַריינגעלעגט אירע חלומות און האָפנונגען. זשאַבאָטינסקי האָט אים אָבער אַזוי אַרויסגענומען דעם תוכן, אַז ס'בלייבט פון אים נישט מער ווי אַן אויסגעבלאָזענע שאָלעכץ. דאָס פּובליקום, די זייטיקע, די נישט־צוגעהעריקע צו די ציוניסטישע פּאַרטייען, די וועלכע האָבן נישט מיטגעלעבט מיט דער באַוועגונג אין די לעצטע יאָרן גייען אַוועק און זענען זיך, מיאש אָנ'ם ציוניזם — אַזוי אַז דאָס אפּיקורסות, וועלכס זשאַבאָטינסקי שאַפט איז שטאַרקער און גרעסער פון דעם גערווינס וואָס ער האָט, אַריבערכאַפּנדיק די אָדער יענע נשמה צו זיין רעוויזיאָניזם.

און ס'דערמאָנט זיך יענער עפּיזאָד פון א פּאָסטעלניק וועלכער האָט פאַרהיימישט א בער און אים אויסגעלערנט טון פאַרשידענע אַרבעטן. אין איינמאָל אין א זומערטאָג ווען דער הייליקער איז אַנידערגעפאַלן און איינגעדרימלט און א מהנה פליגן האָבן זיך געשטעלט אויף זיין פּנים האָט דער געטרייער בער געכאַפּט א גרויסן שטיין און געשליידערט אויף די פליגן, וועלכע זענען געהאַרגעט געוואָרן, אָבער אויך דער קאָפּ פונם פּוסטעלניק איז געבליבן א צעקוועטשטער...

זשאַבאָטינסקיס אייזערנע לאָגיק, זשאַבאָטינסקיס גוישע אַרגומענטן צעשטערן דאָס צאַרטע און ווייכע פלייש פונם ציוניסטישן חלום און ס'געלונגט אים גאַנץ גוט, דעם מייסטער פון וואָרט־באַהערשער פון שפּראַך — דעם גרויסן זשורנאַליסט — צו צעשטערן דעם „פּרוכת פון רויך" דעם „שקר" מיט וועלכן וו י י צ מ אַ ן, זיין אַנטיקריסט, האָט זיך פאַרשטאַנען אַרומצוריינגלען — און ביידע האָבן זיי טאַקע אין דעם ציוניסטישן אידעאַל א בשותפותע פלאַטפאָרם. אָבער זי איז אַזוי ש מ אָ ל ווי יענץ ברעטל איבערן וואַסער אויף וועלכן ס'באַקעגענען זיך צוויי איינגעקשנטע ציגן — יענע באַרימטע צוויי ציגן פון דער פאַבעל...

ש. א. סופר.

קאָמוניסטן־פּראָצעס.

איינמאָל באַנאַכט האָט מען געכאַפּט זעקס יונגע לייט, אייניקע האָבן געקלעפּט אַפישן מיט אויפרופן צו געדענקן די געפאַלענע פונם 13־טן דעצ. 1918 און אייניקע האָט מען געטראָפן אין א לאָקאַל פון אַרעסטירט, דורכגעפירט א רייע הויז־דורכזוכונגען און צונויפגעשטעלט א שווערן דאָסאַר, אַלע מעגלעכע און נישטמעגלעכע דעליקטן: קעגן דער אָרדנונג און קעגן די און די געזעצן און מ'האָט געמאַכט א קאָמוניסטן־פּראָצעס.

און דאַן ווידער זענען זיך צונויפגעקומען אייניקע צענטליק יונגע לייט אויף א באַראַטונג, זיכער, ווי אַזוי אָפּצוהעלפן די נויטן: אפשר דורכפירן א זאַמלונג, אָדער איינאָרדנען עפּעס א פאַראַנשטאַלטונג כדי צו באַקומען א פּאָר ליי אויף צו קאָנען איבערקומען דיטעג פון אַרבעטסלאָזיקייט — האָט מען זיי אויך געכאַפּט, אַלע אַרעסטירט, געמאַכט אַן אויספאָרשונג, געשריבן אָן נאָך שווערערן באַשולדיקונגס־אַקט, א נאָך א גרעבערן דאָסאַר און געמאַכט א צווייטן קאָמוניסטן־פּראָצעס.

און פּלוצים אַזוי ווי אינמיסטן פאַרזאַמלען זיך א גרופּע אַרבעטסלאָזע, אַרבעטער הונגעריקע און פאַרשמאַכטע, און מיט א רויטער פאָן לאָזן זיי זיך איבער אייניקע גאַסן פון דער שטאָדט און ס'הערן זיך רופן „גיט אונז ברויט", „אַוועק מיטן טעראָר", „באַפרייט אונזערע חברים" — און זיי די פון גאָר נישט ווייסנדיקע ווערן באַפאַלן פון סיגוראַנצאַ, פּאָליציי און זשאַנדאַרמען, און בפרהסיא שלאָגט מען און מ'ממיתט זיי — פאַרשלעפּט זיי אין אַרעסט — און מ'פאָרשט און מ'אונטערזוכט און ס'איז קיין שום ספקות אַז דאָס זענען שוין די באַשולדיקטע פאַרן דריטן קאָמוניסטן־פּראָצעס.

און ס'פרעגט זיך וואָס פּלוצים אַזש דריי קאָמוניסטן־פּראָצעסן מיט איינמאָל? לויט א טראַדיציע, פלעג די סיגוראַנצאַ זיך נוהג זיין איינמאָל אין צוויי יאָר און שפּעטער איינמאָל אין יאָר צו מאַכן אין טשערנאָוויץ פּראָצעסן. זי די אָרדנונג־היטערין און פאַרטיידיקערין פון אמת און יושר, זי דער בעסטער פונדאַמענט פון דער רומענישער מלוכה, האָט מיט שכל אינסצענירט „פּראָצעסן" — זיך אויסגעזוכט אירע קרבנות און זיך געהיט צו אָפט צו קומען צו דער עפנטליכקייט מיט אירע „אַרבעטס־מעטאָדן" און אונטערזוכונגס־מנהגים, זי האָט דערמיט מיט אָנגעשטענקייט פאַרקלעבט אַלע שפּאַלטן מ'זאָל נישט אַריינקוקן אין אירע הדרים, אין אירע סודות, ווי אַזוי זי שיצט און ווי אַזוי זי היט די זיכערקייט פון דער קירכהאָף — „אַני, פּלוצים, אַזא אומרו, קען נישט האַלטן קאָמוניסטן־פּראָצעסן אין איין קורצן אָפּשניט!

און איר מיטקעמפערין פאַר אָרדנונג און רו א געוויסע פּרעסע פון טשערנאָוויץ, די וועכטערין און היטערין פון אַלעם שיינעם און גוט — אויב זי קען עס אויפעסן און אַריינלעגן צו זיך אין בויך און אין קעשענע — אָט די שוואַרצע פּרעסע, וואָס אַלץ קענט איר ביי איר קויפן און באַקומען פאַר א גוטער מטבע, זי ווייסט אויך צו דערציילן פון א „באָלשעוויקישער סכנה" פון דער נויטווענדיקייט פונם קאַמף פון אַלע קעגן די „קאָמוניסטן", וועלכע ווילן אויף אונז אַרויפוואַרפן דעם גאַנצן גיהינום.

און ס'איז נאָר א שאלה ווי אַזוי זענען די ראָלן פאַרביטן געוואָרן, אַז די סיגוראַנצאַ שרייבט די לייטאַרטיקלען קעגן קאָמוניסטן און די רעדאַקטאָרן מאַכן דעם באַשולדיקונגס־אַקט פאַרן פּראָקוראָר?

וואָס איז מען מיט דעם אַלעם אויסן?

פאַרוואָס אָט די נייע טאַקטיק פונם נייעם גענעראַל־אינספּעקטאָר אויפן סמך פון דעם שפּאָגל נייעם רעאָרגאַניזירט פּאָליציי־געזעץ?

גייט עס אפשר צו באַווייזן, אַז גראָד אין טשערנאָוויץ איז נויטיק א שאַרפער קאַמף קעגן דער אַרבעטערשאַפט אָדער גאָר, אַז אַלע אַרבעטסלאָזע, פאַר וועלכע מ'וועט סוף כל סוף מוזן געבן מלוכה־אונטערשטיצונגען, ווי ס'טוען די אַנדערע שטאַטן, אַז אַלע זענען באָלשעוויקעס און ס'איז גענוג פאַר זיי קרימינאַלסקע קעסט? אָדער אפשר איז עס א קאָמפּיין אויף צו טרעפן די איצטיקע רעגירונג און איר צו שטאַרקן דעמאָקראַטיע און אַרבעטער־פרייַנטלעכקייט (פאַרגעסט נישט לופּעני) אויף צו באַווייזן דער וועלט אַז אונטער דער זון פון מאַניוס לייטזעליקייט צו די אַרבעטער האָט אויפגעבליט די בלום פונם באָלשעוויזם — זעט טשערנאָוויץ דאָס תמיד רוהיקע און וואוילע, ס'האָט זיך דאָרט געעפנט א קוואַל פון קאָמוניזם, אַזש אויף דריי פּראָצעסן מיט איינמאָל?

אָדער זענען די רעזשיסאָרן, די סיגוראַנצאַ און

אירע אינסטרומענטן באמת אזוינאאיוו און וויל עטיצן א'בערשרעקן, אז די באשולדיקטע וועלכע קלעבן אפישן, פארזאמלען זיך אויף פראפעסיאנעלע בארעטונגען אָדער דעמאָנסטרירן איבער די גאסן בעטנדיק „ארבעט און ברויט" אז דאס איז א סכנה פאר דער מלוכה, און פארן גאנצן בירגערטום, ווי ס'אלארמירט די פרעסע און מ'מוז זיי עוקר מן השורש זיין?

דאָס וואָלט געווען א שווערער סימפטאָם פונם בייזן געוויסן פון די היינטיקע מושלים, ווען זייער מורא איז אזוי שטארק, זייער נישט-זיכערקייט אזוי איבערטריבן, אז שוין א געשריי אין דער גאס מאכט יי אויפציטערן און זיי כאפן זיך מיט זייער גאנצן טעראָר-אפאראט, מיט זייערע אלע געזעצן, מיט די העלפערס און פארזאָרגערס, צום קאמף קעגן הונגעריקע, קעגן מיטגלידער פון „רויטער הילף" און אפילו ווען זיי זאָלן צוגעהערן צו אומלעגאלע קאָמוניסטישע אָרגאניזאציעס...

פּראָצעסן זענען תמיד א שפיגל פאר געוויסע צושטאנדן אין א געזעלשאפט און געמשפט ווערן נישט די באשולדיקטע נאָר די אָנקלאָגערס, די וואָס האָבן דעם אפאראט און געוועלטיקן איבער זייערע קרבנות א'ן אין די קאָמוניסטן-פּראָצעסן אין טשערנאָוויץ, ווערן געמשפט די סיגוראנצא און די רומענישע יוסטי'ץ!

יוסף נאַנעלבערג.

דער פרצוף פון ענגלאנד

דערציהונג פון דער יוגנט

III)*

יעדער יונגער מענטש וואָס קומט אויף איינער פון די אוניווערזיטעטן, ווערט ארומגענומען פון א גייסט פון טראדיציע. די בנינים מיט זייער אלטער ארכיטעקטור, די קאלע[ג]שעס, די טאלארן, א'ן דער גייסט פון די וואָס זענען דאָ דערצויגן געוואָרן: מיל-טאָן, ניוטאָן, בייראָן א. א. ווירקן אויף די הערצער. דיסציפלין הערשט ווי אין א מאָנאסטיר, כאָטש מ'רעכנט זיך מיט דער יוגנטלעכער שטיפעריש-קייט און מ'פלעגט דעם שפּאָרט אין אלע זיינע מינים. א סך פייערונגען זענען נאציאָנאלע ימים-טובים ווי דער קאמף צווישן די רודערער פון אָקספאָרד און קעמברידזש. אין קלוב ווערן דיסקוטירט די פּאָליטישע פּראָבלעמען. ביבליאָטעק, צייטונגען און דיסקוסיעס נאָכן מנהג פונם ענגלישן פּארלאמענט, פּאָרשלאָגן און רעזאָלוציעס לערנען דעם יונגען שטודענט פּאָ-ליטיש דענקן, רעטאָריש זיך אנטוויקלען און שטארקן זיין ווילן.

אָבער אויך וויסנשאפטלעכע ארבעט ווערט א סך געטון. די דערציהונג [illegible] חשבון פון נשמות, נישט יעדער זאָל ווערן א ניוטאָן אָבער דאָס גאנצע פאָלק זאָל האָבן א ברייטן יסוד. דורך שפּאָרט און שפיל, דיסציפלין און דיסקוסיע ווערט געשאפן יענער טיפ, וועלכער איז באשטימט צוזאמענצוהאלטן דאס ענגלישע אימפּעריום, די דער-ציהונג צו געמיינשאפט, צו סאָלידאַריטעט, פּאר-לאמענטארישע דערציהונג מאכן עס מעגלעך אז א יונגער ענגלענדער סען אוועקגעשטעלט ווערן אויף אחריות-פולע פּלעצער. און אלע, מעגן זיי אויך ווי גרויס ווערן קערן זיך אום אויף די ערטער ווו זיי האָבן געלערנט און נעמען אָפט אנטייל אָן די דיס-קוסיעס פון דער יוגנט.

און אָפט, ווייזן ענגלישע פּארלאמענטאריער ארויס גרויסע קענטענישן אויף דעם געביט.

און ענלעך ווי אויף די אוניווערזיטעטן זענען די יסודות פון דערציהונג אויף די מיטלשולן. אויך דאָ איז דער שפּאָרט דער ווינטיקסטער מעטאָד. ער אנטוויקעלט די חברותא, ערציט דעם, ווילן און שטעלט גרויסע פאָדערונגען צו דער יוגנט סיי בנוגע זייער קערפּערלעכער אנטוויקלונג ווי אויך זייער ליַיסטונגספעאיקייט. ס'איז דער כבוד פון א שילער אין די קאמפן צווישן איין אָפטיילונג און דער צווייטער אָדער צווישן פארשידענע אנשטאלטן צו זיין דער רעפּרעזענטאנט, דער פירער פון א חברים-גרופּע.

א וויכטיק דערציהונגסמיטל איז אויך דאס צו-זאמענלעבן פון דער יוגנט. דער ראש פון א קלאס האָט די השגחה איבערן קלאס, גיט אכטונג אז די עלטערע זאָלן נישט טיראַניזירן די יונגערע. מעג א תלמיד ווי גוט לערנען אויב ער זינדיקט קעגן גייסט פון דער שול, ווערט ער אויסגעשלאָסן. ביים באַ-שטימען די לערערס ווערט הויפּטזעכלעך געקוקט, אז. [illegible] מיט בילדונג. דער לערער מוז קודם כל פארשטיין דעם שילער, אים ווייזן דעם ריכטיקן וועג און אים אריינגעבן דעם גייסט פון „fairnes".

צו די אלטמאָדישע איינריכטונגען אין די שולן געהערט דאס שלאגן. ס'ווערט נאָר זעלטן אָנגעווענדעט, און דער עיקר דעמולט ווען א שילער זאָגט א ליגן. דער יונגער מענטש זאָל ווערן א זשענטלמען, און א זשענטלמען זאָגט נישט קיין ליגנס — דערפאר איז קיין שטראָף צו האַרט פאר אַט דער עבירה.

ס'איז קלאָר, אז די גייסטיקע דערציהונג לייד אונטער דעם, וואָס די פיזישע שטייט אויפן ערשטן פּלאַץ. דער פּועל-יוצא איז, אז ס'אנטוויקלען זיך שווער פערזענליכקייטס-ווערטן און דער גרעסטער טייל פון דער יוגנט באמיט זיך צו שטיין אויף א העכערע מדרגה — אָבער ס'געלונגט זעלטן צו טרעפן דאָס וואָס מיר רופן פילזייטיקע בילדונג. ס'איז א סך אָפּ-העענגיק פון די פּעדאגאָגישע קוואַליטעטן פון די לערערס און דירעקטאָרן פון אנשטאלט. א סך מאָל

די קלאסישע בילדונג ווערט קיינמאָל נישט פאר-נאכלעסיגט און ס'איז נישט זעלטן פּאָרגעקומען, אז ענג-לישע אָפיצירן האָבן אינדי אָקאָפּעס בשעת דער וועלט-מלחמה שטודירט זייער טוקידידיעס אָדער טאַציטוס

*) זע „טש. בל." נר. 34.

געלונגט עס צו שאפן זעלטענע און פילזייטיקע טיפּן.

אין דער נייעסטער צייט זענען דורכגעפירט געוואָרן א רייע רעפאָרמען, וועלכע געבן די גאראנציע, אז די גייסטיקע רעזולטאטן וועלן זיך אויך בעסערן. די ענגלישע גרינדליכקייט און זייער איסדויער מאכט זיי מעגלעך צו דערגרייכן די צילן וואס זיי שטעלן זיך: „א געזונטן גייסט און א געזונטן קערפּער" זיי זענען אים שוין היינט נענטער ווי יעדעס אנדערע פאָלק.

נאָטיצן

בערנשטיין דער אכציקער.

נישט פּלוצים איז עס געשען. טייכן בלוט האבן באדארפט פארגאסן ווערן, צענטליקער און הונדערטער טויזנטער, האבן געמוזט צוערשט פאלן אלס אומ-זיסטיקע מלחמה-קרבנות ביז ער, דער וועטעראן פון דער דייטשער סאציאל-דעמאקראטיע דער זון פונם אסימילאטארישן דור, זאל זיך צוריק אומקערן צו זיין פאלק פון וועלכן ער איז אין די זיבציקער יארן מיט אזא ביטול-היש'עדיגער מינע אוועק צוליב „סאציאליסט-ישער איבערצייגונג".

די נאכוויייענישן פון דער לעצטער וועלט-מלחמה האבן אבער אפגעווישט די גאנצע אסימילאציע-שמינקע וואס האט אזוי דיק באלייגט א גאנצע גע-נעראציע פון דענקער און ער האט פּלוצים תופס געווען דאס גאנצע טראגישקייט פון א פאלק, זיין פאלק, וואס בלאנדזשעט ארום אויף פרעמדע שליאכן און קאן זיך קיין שום אחיזה נישט געפונען. שפעט אבער דאך, איז דער נעכטיקער אסימילאנט געקומען צו דער הכרה „אז אנטלויפן פון אייגענע וואס ליידן און ווערן נערודפט אומזיסט און אומנישט איז א סימן פון געמיינסטער פחדנות" און אז דער גורל פון פאלק דארף שטייען העכער פון דעם אייגענעם, אפילו סאַ-ציאליסטישן, „סיר-הבשר".

אבער נישט סתם, אלס מהיכא-תיתי־ייד האט ער, איינער פון די זיילן פון דער דייטשער סאציאל-דעמאקראטיע, דער דרייסטער מפורש פון קארל-מארקס, הוזר-בתשובה-געטון.

אונזערע איובס-צרות אין גלות פון איין זייט און די מוזיק פון האמער און סאכע וואס טראגן זיך ערגי'ץ [illegible] פון יענער זייט ים [illegible] דער צווייטער האבן פארכאפט דעם אטעם ביים אלטיטשקן קעמפער און אים אזוי ארים אוועק-געשטעלט אלס איינעם פון די הייסעסטע סימפאטיקער פון א יידישער נאציאנאלער היים אין א"י „וואס זאל אונז אפהיטן פונם אליץ מער וואססנדיקן שטראם פון אנטיסעמיטיזם און דערהאלטן דעם שארית-הפליטה פונם פאלקס-נייסט".

שפעט אבער דאך, און דער זכות פון די אבות למדנים האט ביינעשטאנען, אז זיין איינעקל זאל יישט פארפאלן ווערן אין די מ"ט שערי-טומאה פון אסימילאציע און בערנשטיין איז ווידער אן אונזריקער און צו זיין אכציקיריקן יובל ווונטשן מיר אים א סך געזונד און פרישקייט פונם גייסט ווי ביז איצט. (m).

עפּעס פרייליכ'ס פון ארץ-ישראל.

דא און דאָרט קומט פאר אז א קאָמוניסטישער מאנדאטאר גייט איבער צו דער ס. ד. אדער אומ-

געקערט. דא און דארט טרעפט זיך, אז א פּראָ-פעסיאנעלער פאריין זאל גיין פון איין מהנה צו דער צווייטער — אבער ס'זענען זעלטענע געשעענישן אין די לענדער פון גרויסע פּראלעטארישע ארגאני-זאציעס. ס'שטיין זיך געוויינלעך זה לעומת זה אר-בעטער-פּארטייען פון פארשידענער טאקטיק און דער ברודער-קאמף צווישן זיי פארנעמט אפט מער כחות און פלאץ ווי דער קאמף פארן גרויסן ציל. ס'שטיין פארטיק און ארומגעצוימט די גרויסע מחנות אבער זעלטן, ווען די זיך אזוי צפּט באקעמפנדיקע צדדים, וואס פרעדיקן אייגנטליך צומאל, אפשר אין א ביסל אן אנדערן נוסח, דעם איינעם אין דעם זעלבן סאציא-ליסטישן „אני מאמין" זאלן פארגעסן די קליינליכע סכסוכים פון טאקטיק און זיך נעמען מיטן גאנצן אימפעט צום עיקר'דיקן, דעם עצם-תוכן'דיקן.

געשען האט עס געפאנט נאר טאקע אין א"י, ווו דער טפל ווערט קיינמאל נישט דערהויבן צו אן הויפּט-ציל, ווו דאס קליינליכע, דאס נישטיקע ווערט תמיד פארשלונגען דורך דער גרויסער שליחות וואס יענע מענטשן-ארבעטער האבן צו דערפולן.

און דעריבער — נישטא מער קיין איינצעלנע ברעקלאך, נישטא מער צו מאכן יעדער שבת פאר זיך, איין ארבעטער-פראָנט, וואס האט דערפילט דאס גרויסע שליחות, וואס ער האט גענומען אויף זיך און טרעט צו מיט פאראייניקטע כוחות צו שאפן די אר-בעטער-געמיינשאפט אויף אייגענער נאציאנאלער ערד. אין אזוינע ביטערע צייטן ווי אונזערע, ווו דאס צו-שפליטערקייט און צעריסנקייט גייט בראש פון דעם גאנצן געזעלשאפטלעכן לעבן קאן מען נישט גלייכ-גילטיק פארבייגייען אזא פרייליכע ידיעה וועגן דער פאראייניקונג פון ביידע ארבעטער-פארטייען „הפועל הצעיר" און „אחדות העבודה" וואס איז פארגעקומען אין דער לעצטער צייט אין א"י.

א"י האט אונז פון תמיד אן אויף דעם געביט פון סאציאליזם איבערעשט מיט סורפּריזן און מיר גלויבן דעריבער אז דער א"י-„אחוד" איז א גרויסע סאציאליסטישע טאט — וועמענס פירות מ'וועלן זיך נאר אין גיכן באוויזן.

א.(*

אין גיכן דערשיינט

פון

ב. טוטשינסקי

(י. כמאראווסקי)

א שטודיע וועגן

משיחיזם און דער מאָדערנער

!! יידישער ליטעראטור !!

משה אלטמאן.

האַמאַן

א געשיכטע מיט א נאָמען פון א דאָרף און וועגן שלמה דעם לאנגנס „פּאָלי-טיטשעסקע דיעלא".

דאס דאָרף... נאָר ווי אזוי זאָל איך עס אָנ-רופן? אז פון קדמונים אָן גייט אפלוגתא וועגן זיין נאָמען. און נישט וועגן גאנצען נאָמען, נאָר וועגן א האלבן. און ס'איז טאקי אציקאַוועס. וואָרום, ווי איר וועט אייך באלד אליין „אובעזשדאיען" (ווי שלמה דער לאנגער זאָגט), די אותיות פונם וואָרט בלייבן דיזעלבע, רק מיט דעם חילוק, וועלכע פריער און וועלכע שפּעטער. און דאך אזוי, קוקט אָן צי וואס אזא קליינינקייט קען ברענגען. און דערפון וועט איר אפּלערנען, אז קליינע סיבות קענען ארויסרופן גרויסע פאָלגן. הכלל, דאס דאָרף... לאָמיר עס אָנרופן אזש ווי דער ראשקעווער צדיק, דער ממונה אויף פּאסעסיעס און אויף בהמות, האָט עס אָנגערופן: מידוועזשע. יאָ, מידוועזשע ליגט ווי אלע דערפער אין באסאראביע, א ביסל אויף א בארג און מערער אין טאָל. פונם בארג זעט מען ארויס אלע פעלדער ארום, דעם שליאך, וואָס פירט אין שטאָדט אריין, די שטיבלאך זענען דאָרט צעוואָרפן רחבותדיק, די זון קומט אהינצו פריער און פארהאלט זיך שפּעטער. בשעת אין טאָל איז עס אנדערש... אויפן בארג איז אויך געווען דעם פּריצ'ס „אדאיע" (א מאיאָנטעק, אָדער אפילו בלויז א שטיבל אויפן פעלד). אויף דער אדאיע האָט געוואוינט דאדי פּאסעסאר. נאָר נישט דאס איז מיר דער עיקר. דער עיקר: די גוים אויפן בארג זאָגן שטאָלץ ארויס: „מידוויעזשע" ס'הייסט, אז זייער דאָרף הייסט: מעדוויעזשע און זייער איינער איז א מידוועצקער, וואָס איז טייטש: א מידוועזשער. און דער טאָל-גוי ווי אזוי זאָגט? דער טאָל-גוי זאָגט: „ווידמעזשע" ס'הייסט, אז זייער דאָרף הייסט ווידמעזשע און זייער איינער ציז א ווידמעצקער וואָס איז טייטש: א ווידמעזשער. איז עס א קליינינקייט, א יאָ? דאכט זיך אייך נאָר אויס אזוי. וואָרום פּרוווט א זאָג טו'ן צום אבארג-גוי: „סלוכאי מאי ווידמעצקי !.." וועט ער אייך אָדער גאָרנישט ענטפערן, אָדער ענט-פערן מיט א ביזוי, און פאר א נויט נאָך צולעגן: זשעד פארשיווי... און דעסגלייכן להיפך א טאָל-גוי און וואסילי לאבע איז געווען א טאָל-גוי.

דאָס דאָרף מידוועזשע (ווידמעזשע) ליגט נישט ווייט פון דער שטאָדט. איין העלפט פון זייער וואכנ-דיקן לעבן פארברענגען מידוועזשער (ווידמעזשער) גוים אין שטאָדט און די אנדערע העלפט אין שטוב און אין דאָרף. די גאס, די מ'כר-תבואהדיקע, שענ-קארישע און בעל-מלאכה'שע גאס איז מיט מעד-וועזשער (ווידמעזשער) גוים אויסגעקאָכט, ווייסט אליאדע איינער וועמען מ'דאַרף רופן מידוועצקי און וועמען ווידמעצקי. קינדער אין די וויגן, דאכט זיך האָבן עס' געוויסט. סיידן דער פרעמדער, דער צו-געקומענער, ווי א שטייגער לייבוש דער פּוילישער, נו, דער פרעמדער... ער האָט שוין זיין גאנץ לעבן געפּלאָנטעט. זיינע אייגענע קינדער פלעגן שפּעטער פון אים לאכן. עט!

איז וואסילי לאבא א טאָל-גוי און איז אויס-געקאָכט אין יעדער שטוב און גאס. ער איז מער אין שטאָדט, ווי אין דער היים. ווער פירט די דאָרפס-יידן נאָך פּאָקופּקעס? וואסילי לאבע. וועמען גע-טרויעט מען דאָרפס-ווייבער אויף צו פירן אין שטאָדט אריין, אז מ'באדאַרף (גוטע אמאָליקע יאָרן! מ'האָט באַ-דארפט!) אלי'ן וואסילי לאבע. א באגלייבטער גוי!... האלט זיך אָבער וואסילי לאבע שטאָל און אייזן: מידמעזשע און ווער שמועסט מידוועצקע איז ארגער ווי אין טאטן אריין געשאָלטן.

און שלמה דער לאנגער, ווייסן מיר, איז א לץ, א הוזק-מאכער. האָט זיך אים פארגלוסט א שפּעט צו טון. און אפשר האָט זיך ביי אים ארויסגעכאפּט. האָט ער אָפּגעלייזט מיט — א פּאָליטישעסקע דיעלא.

איצט לאָמיר לאָזן דערציילן דעם בעל-דבר אליין, ס'הייסט שלמה דעם לאנגען: (הלואי אויף מיר געזאָגט געוואָרן א העלפט פון זיין קענען דערציילן).

איך ווייס... מאכט שלמה און דאס גרויסע, בולטע פנים לאכט... איך ווייס.. ביי מיר איז מעד-וויעזשע און וויערמעזשע אליץ איינס. איין יחוס. איך זאָל וויסן אז דער וואס'לי רופט זיך אויף צו דער תורה ווידמעצקי!...

שלמה דער לאנגער לאכט טיף אין זיך. ער ווייסט, אז ס'איז אן אָנשטעל. וואָרום ווער נאָך האָט אזוי גוט געקענט אלע גוים או'ום אזוי ווי ער? אז וואוינען וואוינט ער אָנהויב גאס, ווו מ'קומט אָן פונם דאָרף און ביי זיין טאטן אין שענק האָבן געטרונקען מידוועזשער גוים, זייער אבות אבותיהם... רק דער אָפּשפּעטער אין אים, דער קאָמיקער האָט אים אָנ-גערעדט. און דערצו איז ער יענעם טאָג באוויזט געוואָרן דער דיבור פונם ראשקאווער.

דער ראשקאווער צדיק, דער גוטער-ייד פון פּאסעסארס און פּי-הענדלער איז געקומען צופאָרן צום פּאסעסאר. זיצט מען ארום טיש מיט דאדין און מיט נאָך דאָרפס-יידן, פּשוטע יידן. שמועסט דער צדיק וועלט-זאכן. פון קאָרן און פון חייץ, פון רעגן אין דער צייט. פון גראָז און פון פרייזן אויף בהמות, און א ביסל פון יידישע גוטן. (האָטנונגען פּליען אויף פעלדער-יפּורים)... און דאָ פונט דער ראשקאווער

יוועלן און זייגערס בוכהאלץ, נאָר רינגפלאַץ 6

29 יאָר דאס פאר־טרויען פון די קונים.

קאָאָפעראַטיווע פראָבלעמען

פארזיכערונג אויף טויטפאלן.

די לעצטע צייט האבן עטלעכע פון אונזערע לייַ- און שפאר-קאסעס אין בעסאראביע איינגעפירט אסעקירונגען אויף טויטפאל, אָבליגאטאָרישע און נישט אָבליגאטאָרישע, ד. ה., אז אין פאל, ווען א מיטגליד פון דער לייַ- און שפאר־קאסע שטארבט, דארפן די איבריקע מיטגלידער בילדן א קאפיטאל דורך א באַגרעניצטן אָפּצאָל ביי יעדן טויטפאל און דער צוזאמענגענומענער סכום ווערט ארויסגעגעבן די יורשים פונם נפטר.

זער א ווילע זאך פאר די איבערגעבליבענע יורשים, ווייל ס'איז נישט אויסגעמידן, אז דער געשטאָרבענער זאָל איבערלאזן נאך זיך אן אָרעמע פאמיליע, וואס זאל באלד נישט האבן קיין מיטלען אויף עקזיסטענץ און מיט די עטלעכע טויזנט ליי זאל מען זי ממש ביים לעבן דערהאלטן און אויף וויפיל ס'איז מעגלעך איר צער לינדערן.

פאר דער ל.- א. ש.-קאסע איז די איינגעפירטע אסעקורירונג אויך נישט קיין שלעכטע זאך: ראשית גייט דאס אריין אין דער קאָאָפעראציע אלס א פארבינדונגס-פאָדים. דאס בינדט די מיטגלידער און צווינגט זיי, צו זאָרגן אלע פאר איינעם נישט נאר ביים לעבן, נאר דער פאדים פארייניקט זיי אויך מיט דעם מיטגלידערס נאכפאָלגער נ אָ כ ן לעבן; והשנית, איז דאס חיכטיק פאר דער ל.- א. ש.-קאסע פונם ריין מאַטערי״לן שטאנדפונקט, ״כלומר: נישט איינמאל טרעפט זיך, אז ס'שטארבט א מיטגליד א בעל-חוב, דעמולט איז ז י דער יורש פון דער פרעמיע, דעמולט שטעט ז י אויפן ערשטן פלאץ, פ א ר דער פאמיליע, ווי ארעם זי זאל נישט האבן געבליבן נאכן פארשטאָרבענעם.

פאר די איבריקע מיטגלידער פון דער לייַ- און שפאר-קאסע איז די זאך נישט איבערגעלאדן, ווייל אין אלגעמיין טראָגט יעדער צו אפראָקסימאטיוו 25 ליי ביי א טויטפאל, א סכום, א קליינער, א נישטיקער. און אזוי ווי ביי א נאָרמאלער שטערבלעכקייט זענען די טויטפאלן אן ערך פון איינס פראָצענט, קומט אויס, טיילנדיק די צאָל מיטגלידער פון אלע 14 קאסעס (31.000) אויף דער צאל פון די קאסעס (41), אז יעדע קאסע פארמאגט דורכשניטליך 750 מיטגלידער און יעדעס מיטגליד קאָן דארפן אריינטראָגן ביז 200 ליי יערלעך. מ'דארף אבער נעדענקען, אז פון אלע 41 קאסעס פארמאָגן 27 קאסעס א קלע ערע צאל מיטגלידער, אזוי ארום קאָנען זיי דארפן ווייניקער אריינטראָגן יערלעך.

זער א געווונטשענע זאך איז די אסעקורירונג און ס'וואלט זיך אפילו אויסגעדרוקט א ווונטש, אז אלע 41 קאסעס זאלן איינפירן די אסעקורירונג אויף טויטפאל.

וואלט געווען געחונטשן דער פארבאנד פון די קאָאָפעראטיוון זאל איינמאָל פאר אלעמאל אויסארבעטן אן אלגעמיינעם סטאטוט, מיט וועלכן אלע לייַ- און שפאר-קאסעס זאלן זיך באנוצן ביים איינפירן די סטראכירונג, נישט אומעטום זאל זיך דער ראט צוגרייטן א פראָטאָקאָל ווי אים געפעלט און, די אלגעמיינע פארזאמלונגען, וואס דערלעדיקן אזעלכע פראָבלעמען (טראָץ זייער ערנסטקייט און פאראנטוואָרטלעכקייט) אונטער א יי ן ״שמע ישראל״ מיטן גיכקייט פון די ״עשרת בני המן״ בשעת מגילה ליינען, הייבן די הענט און שרייען ״יא, יא״, נישט איינטראכטנדיק זיך טיף אין דער זאך.

דער סטאטוט דארף שטעלן אלס ציל דאס גלייכקייט פון אלע מיטגלידער, אלס גלייכע אנטיילנעמער אין דער גאנצער קאָאָפעראציע. קיין שום פריווילעגיעס זענען אין דעם זין נישט דערלאָזבאר. די ווערטער ״אלגעמיין״ און ״ספעציעל״, ווי ביי הלואות, דארפן דא אינגאנצן אויסגעמידן ווערן. דא גראד דארפן אלע מיטגלידער זיין גלייכבארעכטיקט, ווייל אן אסעקורירונג ביי א לייַ- און שפאר-קאסע איז נישט גלייך צו קיין אסעקורירונג ביי א אסעקוראציאָנס-געזעלשאפט: דארט שמעקט עס מיט ״געשעפט״ און דא — מיט חברש'קייט, מיט ברודערשאפט.״

אזוי דארף עס זיין, דערווייל איז עס אבער אנדערש.

דא ברענג איך אן אויסצוג פון א פראָטאָקאָל פון א לייַ- און שפאר-קאסע, וואס האט אויף דער אלגעמיינער פאַרזאמלונג אין חודש פעברואר 1929 איינגעשלאָסן די אסעקורירונגס-אָפעראציע:

״פראָטאָקאָל נר. 14 פון 26-טן פעוורואל 1929

...פאראגראף 6: ס'ווערט פאָרגעלעגט איינצופירן א פארזיכערונג אויף טויטפאל אויף פאָלגנדן אופן: יעדעס מיטגליד ביז *65* י אָ ר א ל ט דארף אָבליגאטאָריש אריינטראָגן אין קאסע פאר 2 טויטפאלן צו 25 ליי, ס'ה 50 ליי. ביי יעדן טויטפאל דארף צוגעטראָגן ווערן צו 25 ליי. ביי א טויטפאל ווערט ארויסגעגעבן דער פאמיליע פון פארשטאָרבענעם לויט דער צאל מיטגלידער, וועלכע איז אָנגעוויזן אין באריכט אויפן 1-טן פון דעם חודש. אין וועלכן ס'איז פאָרגעקומען דער טויטפאל צו 25 ליי פון יעדן מיטגליד, רעכנענדיק זיך מיט דער צאל פופציקער מיטגלידער. פון דער סומע, וועלכע דארף ארויסגעגעבן ווערן, ווערט דאס ע ר ש ט ע צוריקגעהאלטן דער הוב פון פארשטאָרבענעם, וואס ער איז געבליבן שולדיק דער לייַ- און שפאר-קאסע.״

און דא וויל איך זיך טאקע אָפּשטעלן. איך וויל אנגרייפן דאס באַ'עולהן בנוגע די עלטערע מיטגלידער, יענע מיטגלידער, וואס בשעתן עפנען די לייַ- און שפאר־קאסע האבן א סך פון זיי נאך נישט דערגרייכט צו דער בכבוד'יקער עלטער פון 65 יאר. איך ווייס נישט אויף וואס פאר א סמך מ'נעמט פלוצלינג און מ'איגנארירט, ריכטיקער זיך אויסגעדרוקט, מ'שליסט אויס פון דער קאָאָפעראטיווער משפחה מענטשן, נאר דערפאר, וואס זיי זענען עלטער און דער פראָצענט פון זייער שטערבלעכקייט איז גרעסער.

דאס איז א פאטש אין פנים אונזערע 65-יעריקע חברים. גאנצע 10 פראָצענט איז דער באטרעף פון די מיטגלידער אין דער עלטער און מ'טאָר זיי נישט באַ'עולהן.

די גאנצע ארבעט פון דער קאָאָפעראציע באשטייט אין פארזאָרגן די מיטגלידער. אין גרויסן ים פלוגבלעטלעך, רעקלאמען, פלאקאטן, שרייענדיקע לאָזונגען און גלאט אזוי קאאפעראטיווע ליטעראטור וועט איר נישט איינמאל באגעגענען אנווייזונגען וועגן פארזאָרגן, שפארן א. א. וו. ״איר ווערט עלטער, אייערע קינדער וואקסן״ און נאך — קומט פלוצלינג אזא סאָרט אסעקוראציע, ציז זיך משדך מיט דער קאאפעראציע און איז אינגאנצן פותר.

ס'איז נישט דערלאזבאר דאס, וואס איז פראָיעקטירט געווארן דורכן ראט און באשטעטיקט געווארן דורך דער העכערער אינסטאנץ, דער אלגעמיינער פארזאמלונג! אויף דער צווייטער אלגעמיינער פארזאמלונג דארף דער פאראגראף רעפאָרמירט ווערן און ס'דארפן ווערן אריינגעטראגן שנוים לטובת די עלטערע פון 65 יאר.

נאך א באמערקונג: דער אָנגעוויזענער פאראגראף 6 לויטעט ווייטער: ״פון דער סומע, וועלכע דארף ארויסגעגעבן ווערן, ווערט דאס ערשטע צוריקגעהאלטן דער חוב פון פארשטאָרבענעם, וואס ער איז געבליבן שולדיק דער לייַ- און שפאר-קאסע״. נישט ריכטיק! די רעדאקציע דארף זיין אנדערש: נישט ״ווערט צוריקגעהאלטן״, נאר ״מעג צוריקגעהאלטן ווערן״. פאר וואס? ווייל אזא געלד איז מיטן שטארבן פונם מיטגליד שוין ארויס פון זיין רשות און איז שוין אריבער אין רשות פון די יורשים, וועלכע זענען טאקע מחויב צו דעקן דעם נפטרס חובות אין אלגעמיין, נאר די באנק ״מוז״ נישט צוריקהאלטן דעם חוב דורך דער אסעקוראציאָנס-סומע, נאר זי ״מ ע ג״ צוריקהאלטן.

די רעדאקציע דארף געענדערט ווערן און, אין פאל, ווען ס'וועט זיך אויסשטודירן אן אלגעמיינער סטאטוט, דארף דאס גענומען ווערן אין באטראכט.

ס'איז דאך נישט קיין סוד־זאך, אז די אסעקוראציע איז אויך א שטיק פאנצער פאר דער לייַ- און שפאר-קאסע אין איינקע פאלן. גאנץ ריכטיק! איך האב כלל נישט געזען! אבער... ס'דארף דאך נישט שמעקן אויסשליסלעך מיט פארזאָרגן דעם אנשטאלט. ס'דארף דאך נישט הייסן ״אסעקוראציע״ אין דאס געלד זאל באקומען די באנק, נישט די יורשים.

אברהם א ק ס ע נ פ ע ל ד, ראשקאָן.

———

אבאנירט דעם אומאָפהענגיגן ארגאן ״טשערנאוויצער בלעטער״.

טעאטער

א נייער סעזאָן אין פאווילאָן־טעאטער

דער ווילנער טעאטער-אנסאמבל, האט נאך א טורנע איבערן גאנצן לאנד, וועלכער האט אומעטום געהאט דעם גרעסטן מאראלישן דערפאלג — און אמתער טריומף-צוג פונם יידישן טעאטער — זיך אומגעקערט קיין טשערנאוויץ און הויבט אן זיין נייעם גאסטשפיל פרייטיק דעם 17-טן ד. ה. אין פאווילאָן-טעאטער מיט דער אפערעטע ״ד ע ר ז יס ע ר ב ח ו ר״, די באליבטע שטארס א נ א ל ע ר נ ע ר און ד ו ד ז יי ד ע ר מ א ן האבן גלאנץ־ראלן און באזונדערס איז די איינלאגע ״ס א נ י ב א י״ א שלאגער וועלכער האט אויף דער גאנצער וועלט געהאט דעם גרעסטן דערפאָלג, איבערזעצט אין יידיש פון ה' זיידערמאן.

די דירעקציע פונם פאווילאָן-טעאטער גרייט צו צוויי גרויסע נאכמיטאגס-פארשטעלונגען. שבת ביינאג די אפערעטע: ״ג אָ ל ד ע נ ע ח ל ו מ ו ת״ און זונטאג נאָכמיטאג ״ד א ס נ ל י ק ל ע כ ע מ יי ד ל״. קארטן טעגלעך פון 11 א זייגער פאָרמ. אין דער טעאטער-קאסע.

די דעקאָראציעס פאר אלע אויפירונגען — פונם באליבטן שוישפילער און דעקאראטער א ש.

———

נר. 9995/29

פון דער קהלה, טשערנאָוויץ

די קליידער-זאמעלאקציע, וועלכע איז דורכגעפירט געוואָרן פון דער זשערענטשאפט האט א דאנק דער קרבנות-גרייטקייט פון אונזער באפעלקערונג צו פארצייכענען א שיינעם דערפאָלג. די ביז איצט געזאמעלטע זאכן זענען שוין פארטיילט געוואָרן. פאר די מוניפיצענטע שפענדן דאנקט די זשערענטשאפט אויף א הארציקן אופן אלע חשובע שפענדערס.

אזוי ווי אבער דער שטאנד פונם מושב זקנים באטרעפט 81 זקנים און זקנות און נישט אלע האבן געקענט באקומען א ביסל מלבושים, ווענדעט זיך די זשערענטשאפט מיט דער בקשה וועגן ווייטערע שפענדן אין קליידער און אין וועש.

די שפענדן ווערן איינגעזאמעלט פון קהלה־אנגעשטעלטע, וועלכע האָבן א שפעציעלע לעגיטימאציע.

טשערנאָוויץ, 12-טן יענער 1930.

דער קהלה־זשערענט
דר. גוטהערץ.

———

פלוצים א פרעג:

— ווי אזוי הייסט דאָס דאָרף?

האָט מען זיך גענומען אמפערן. איין יש־אומרים זאָגט: מידוועזשע און ציען אָן דעם שורש פונם וואָרט מעדוויעד, וואס איז טייטש: בערן. א סברא, אז אויף דעם אָרט זענען אמאָל געווען מוראדיקע בערן, (אוינג פארקירעוון אויף הונדערטער יאָרן). און אן אנדערער יש-אומרים זאָגט: ווידמעזשע... און ציען דעם שורש פונם וואָרט מעזשע.

דער צדיק הערט.

און פלוצים א גלאָק... איז געפאלן א פחד... און איידער וואס ווען, ער איז דאָ. ווער? דער פריסטאוו. דאָ לאָמיר מאכן בקיצור. דאנקן גאָט, מיר זענען זיי איבערגעקימען. ווי אזוי? הכלל... נאָר אנב גערעדט, ווען ס'איז אָן מיר געווענט וואלט איך אוועקגעגעבן א סך, א סך קאָלנער־אָק־שניפס אינטעליגענטן מיט דאָקטוירים, אדוואָקאטן און דירעקטאָרן פאר איין פשוטן יידן, כאָטש ער פלעג אנטלויפן דורכן פענסטער פארן פריסטאוו.

דאדי פאסעסאר מיטן רבין זענען אליין. דאדי האָט אָפּגעשוויצט מיט א שענער מטבע און מיט אינדיקעס און מיט פוטער. ווייס איך... דער פריסטאוו איז געוואָרן ווייך ווי טייג, גאָר אן אנדערער מענטש. דעם צדיק געזאָגט נאָר פאן ראבין, זיך מיט אים געזעגנט ביי דער האנט... נאָר דאדין אָנגעזאָגט: סמאָטרי!

דער פריסטאוו איז אוועקגעפאָרן, יידן זענען זיך צוריק צונויפגעקומען, מ'זיצט און מ'שמועסט. פון וואָס שמועסט מען? אז ווען הלילה ער כאפט, איז נישט גוט. א סאָד, שטראָף, וועזשע, א חודש (וועזשע איז גאנץ געוויינלעכער ארעסט, ווי אָסטראָג, וועזשע איז נישט געווען ״קיין בושה נאָר א ווייטיק״) הערט דער צדיק און קרעכצט:

— אי, אי. יידן זיצן אין דערפער מיטוועזשע...

איז דאָך קלאָר ווי דער טאָג: מיטוועזשע.

— איצט גיבן מיר ווידער דאס וואָרט שלמה דעם לאנגען.

— איך ווייס?... זאָגט שלמה... איך, אז איך הער אזא זאך, בין איך ביי מיר פעסט. מיטוועזשע! וואָזשע דען? דער רבי האט דאס ביינאג געזאגט ביי דאדי פאסעסאר, פארנאכט האבן מיר עס געוויסט אין שטאָדט. דעם אנדערן טאָג, פארטאָג איך בין נאָרוואָס ג'האט אויפגעשטאנען, איך בין אין דרויסן, זומער, איך טו א קוק: וואסילי לאבע איז דאָ.

— דיען דאָברי, שליאמע! ״א גוט-מאָרגן״...

טראכט איך מיר, לאָמיך א פרווו טון און זיך ענטפערן:

— דאברע זדראָוויע, מידוועצקי...

וואסילי דרייט זיך אוים מיט דער פלייצע צו מיר...

גיי איך שוין צו צו אים.

— וואסילי, זאג איך, שאָ טשוטע אווו טעדוויזשע?

הייסט ער זיך קושן ווי די יידן האָבן גערעט: פארדריסט עס מיך. אזא דבר אחר זאָל מיר אזוי זאָגן, און איך טו אים א זאָג:

— האמאן...

ווערט ער אָנגעצונען, מלא גזלן און ער שפרינגט אראָפּ פונם וואָגן און מאכט צו מיר:

— מידוועצקי, טאי שטשע האמאן?!

און ער דערלאנגט מיר צוויי פעטש.

איך, זאָגט שלמה, האָב אים געהאט אין דר'ערד...

נאָר אין א פאָר וואָכן ארום שיקט מיך רופן דער פדעדסי עדאטיל און מאכט צו מיר:

— שליאָמע, האָסט א סאָד און נאָך א פאליטשעסקי.

— פארוואָס זאָג איך?

— חאָפּט געזאָגט, זאָגט ער, וואסילי לאראן: האמאן...

דו ווייסט, ווער האמאן איז געווען?

פארשטייסט א מעשה? צו איך ווייס... שווייג איך.

איך בין ציקאווע צו הערן, פארקערט.

— שליאמע, זאָגט ער צו מיר, האמאן איז געווען מיניסטער ווגוטריענים דיעל:

— נו, זאָג איך, אָ'ן די פעטש?

— וואָסערע פעטש?

— ער האָט דאָך מיר דערלאנגט צוויי פעטש! זאָגט ער, דער פרעדסידאטל!

— דו פאר די פעטש גיב איין און פאר האמאן גלייך דיך מיט אים אוים, ווייל האמאן איז חארב!... פארשטייסט א מעשה?... הכלל איך שיק צו וואסילין, מיר זאָלן אונז פארגלייכן, איך בין אים מוחל זיינע פעטש און ער זאָל מיר מוחל זיין מיין האמאן! וויל ער אפילו נישט הערן, אזא דבר אחר!

— הכלל, מיט וואָס האָט זיך עס געענדיקט?

— מיט וואָס האָט זיך עס געזאָלט ענדיקן? מיט וועזשע! איך בין אָפּגעזעסן א וואָך וועזשע.

— פאר האמאן?

— אודאי וואָס דען, פאר המנ'ן בין איך געזעסן א וואָך וועזשע... הכלל, אז דער ראשקאווער האָט געזאָגט: מיטוועזשע? — — — — און שלמה צופירט זיינע ברייטע הענט און ער לאכט זיין פרייטן גוטן געלעכטער:

— אז דער ראשקאווער אליין האט געזאָגט:

הכלל...

די „טשערנאָוויצער בלעטער"

האָבן צוו. א. פארעפנטלעכט

אין יאָר 1929:

פּאָליטיק אוןווירטשאַפט:

פון פ. א—ל.: די הויפטשולדיקע אָן דער קאטאסטראָפע, ענגלאנדס יאנוס-געזיכט; ז. בענין: גייסטיק געזעלשאפטלעכער באנקראָט, מפלה פון דער קאַראַבקע; הייגריך דעליגדיש: וועגן קאָנזום-קאָפּעראַט׳ון, סכנה פון א מענטשן-איבערפּראָדוקציע, די נייע סעקסועלע מאָראל, באַפעלקערונגס-פּראָבלעמען אין מזרח, קינדערשטערבליכקייט און קינדער-ארבעט, שטאָדט און דאָרף, מגפות און הונגערס-נויטן, די גרויסע וואנט, פּריוואט-קריזיסן; דר. מ. דיאמאנט: גלגולים פון יידישער אויטאָנאָמיע; א. ד.: א יאָר נאצ.-צאראנ. רעגירונג; נ. הובערמאן: די פאַרייניקונג פון דער ייד. ארבעטערשאפט אין א״י; י. זיננער: פאלסיפיקאציע, גליקן פון נייעם צאָל-טאריף, שווערער קריזיס נאָכן גערעטעניש, אימאָראליטעט פונם קאפּיטאל; ב. טוטשינסקי: רומענער און יידן; א. מ.: מארשאל דער דיקטאטאָר; ש. א. סופר: אינ׳ם קאמף פאר דער קהלה, זשאָינט אויף נייע וועגן, דער גורל פון דער יוגנט, דער פיינט כון דרויסן, צום נייעם שול-יאָר, מוסר השכל פון לופּעני, די קאָמעדיע נייט ווייטער, נאָר וואלן, דעמאָקראטישע זשערענטשאפט; ספּעקטאטאר: יידישע פּאָליטיק, ענגלישע וואלן, מאָראלישער קריזיס, אויפן שייד-וועג, פעלקערבונד און פעלסערבאפרייאונג, פּארלאמענטאריזם אין רומעניע; ש. ערנסט: בריוו פון א״י; י. שקאָלניק: בריוו פון בעלגיע.

קולטור און קריטיק:

פון ט. אלטמאן, י. מ. ווייסנבערג, א. אסתר׳ס: שטארבט יידיש אין אמעריקע; י. בערנפעלד: יידישע בוכפּראָדוקציע 1926/27; מלחמה אין שפּיגל פון ליטעראטור, יידישע וויסנשאפט, מאנגער׳ס שטערן אויפן דאך, דער ווילנער צוזאמענפאָר, קנוט האמסון, דר. צינבערגס געשיכטע פון ליטעראטור ביי יידן; דר. דיאמאנט: לערנערס בילדער, וויסנשאפט און לעבן; ה. דעליגדיש: קארל קויטסקי; ב. טוטשינסקי: ספּאזמען פון רויטן געלעכטער, א זוניגער טאלאנט, פּרץ הירשביין אין א״י; א. טווערסקי: טעאָדער הערצל; י. כמאראָווסקי: באסאראבער אפּאָלאָגיע, 20 יאָר שאפן פון בערגלזאָן, די מאָדערנסטע רוסישע ליטעראטור: ערנבורג, גלאדקאָוו, גרעבענשטשיקאָוו; דר. י. זילבער: מעדיצין און אבערגלויבן; י. נאנעלבערג: ב. טראיוון; ש. א. סופר: קויטסקי און דער ציוניזם, גראפאלאָגיע און גראפאלאָגן, ב. באראָכאָוו; ס. מ.: דער חרם אויף יידישע שרייבערס; דר. עלנער: צום פּראָבלעם פון א וועלטשפּראך; ה. שעכטער: ייוו״א פובליקאציעס און יידיש לייענער.

דיכטונג:

פון ט. גאָלדענבערג, ק. קלינער, א. טווערסקי, א. שינדלער, חיים וואָלמאן, א. אקסנפעלד, י. טראכטנבערג, י. ש. גרובער, א. מאיאנסקי, מ. סעגאל, י. לערנער, ש. אלמאזאָוו, י. שקאָלניק, ח. ראבינזאָן, ל. דרוקער, ווײנשטיין, שנאבל א. א.

טעאַטער, נאָטיצן, זכרונות, בריוו:

פון ח. ג.: פון מיין נאָטיץ-ביך; טישע וואָהל: גאסטשפּיל ליפּמאן, די באנייטע ווילנער, טאָמאשעווסקיס טיפּן, טעאטער-קוריאָזן, י. פ.: ייד. טעאטער-פּראָבלעמען, ביבליאָגראפישע נאָטיצן, רעפּאָרטער: ייד. טעאטער אין רומעניע, א. א.

אין יאָר 1930:

וועלן די „טשערנאָוויצער בלעטער" אויסבויען די אָפּטיילונג פאר דיכטונג און פארעפנטלעכן דערציילונגען און פּאָעמעס פון יונגע שרייבערס אויך די פּראָבלעמען פון פּאָליטיק און ווירטשאַפט, קולטור און קריטיק וועלן, ווי ביז איצט אין זייער גאנצער פילזייטיקייט און פילפאנקייט באהאנדלעט ווערן.

נר.: 10097/29

מודעה.

דורך א פּובליקאציע פון דער פּרימאריא טשערנאָוויץ נר. 16964/29 פונם 18-טן דעצעמבער איז די יידישע באפעלקערונג פארשטענדיקט געוואָרן, אז אָנגעהויבן פונם 1-טן יענער 1930 ווערט די מעטריקע איבערגעפירט אין ציווילן אמט.

אלע פאלן פון געבורטן און שטארבן מוזן באַקאנט געגעבן ווערן דעם ציווילן אמט צו דער פאָרגעשריבענער צייט. אויך פּראָיעקטירטע חתונות מוזן דאָרט געמעלדעט און דורכגעפירט ווערן. די קהלה האָט אָבער דעם גרעסטן אינטערעס צו זיין אינפאָרמירט וועגן אלע געבורטן, חתונות און טויט-פאלן און דאָס נישט צוליב ריינע סטאטיסטישע טעמים נאָר עיקרדיק צוליב רעליגיעז. די זשערענטשאפט פון דער קהלה, איז דערפאר מודיע אז לויטן איינשטימיקן באשלוס פונם פאָרשטאנד פונם 31-טן דעצעמבער 1929 און בהסכם מיט די געזעצלעכע באַשטימונגען זענען אָנגענומען געוואָרן פאָלגענדע החלטות, וועלכע זענען שוין גילטיק פונם 1-טן יענער 1930:

1) חתונות.

די געזעצליכע חתונה וועט פונם 1-טן יענער 1930 פאָרקומען פארן ציווילן אמט, די רעליגיעזע פארן ראבינאט נאָך אָט די באשטימונגען:

1) כדי צו קאָנסטאטירן צי ס׳איז נישט פאראן א רעליגיעזע מניעה קומען פאָר אויסרופונגען אין טעמפּל דורך דריי שבתים אָדער יום-טוב טעג נאָכאנאנד. די חתונה מוז דערפאר דריי וואָכן דערפריער געמעלדעט ווערן אין דער קהלה, אָפּטיילונג ראבינאט, ביי חתונות פון פאָרפאָלקן, וועלכע וואוינען נישט אין דיסטריקט פון דער טשערנאָוויצער קהלה מוזן דורכפירן אויסרופונגען ביי זייער צושטענדיקן ראבינאט.

2) די רעליגיעזע חתונה-צערעמאָניעס מעגן דורכגעפירט ווערן לויט די באשטימונגען פון דער קהלה נאָר פון די בארעכטיקטע ראבינער פון דער קהלה טשערנאָוויץ, נאָך ארטיקל XII פון דער פאָראָרדנונג פונם מיניסטעריום פאר קולטוס און קונסט פונם 3-טן נאָוועמבער 1928 נר. 469 B (מ. א. נר. 250 פונם 8-טן נאָוועמבער 1928 טאָר אָן אנ ערער, ביי שטרענגער שטראָף, נישט דורכפירן ריטועלע חתונות.

3) יעדע רעליגיעזע חתונה ווערט רעגיסטרירט אין חתונות-בוך, פארן רעגיסטרירן צאָלט מען נישט קיין שום טאקסע, אויך יעדער גט ווערט אומזיסט רעגיסטרירט.

2) געבורטן.

יעדער געבורטס-פאל אינ׳ם דיסטריקט פון דער ייד. קהלה אין טשערנאָוויץ מוז מען מעלדן ביז 3 טעג אין ביוראָ פון דער קהלה. די גבאים פון די שולן און בתי־מדרשים ווערן אויפגעפאָדערט נישט צוצולאָזן צו געבן א נאָמען. די מוהלים נישט מל צו זיין — ביז דער באטרעפנדיקער וועט נישט האָבן א באשטעטיקונג וועגן דער רעגיסטראציע פון דער קהלה.

3) טויטפאלן.

יעדער פאל פון טויט מוז געמעלדעט ווערן אין דער קהלה, וו ס׳ווערט פארעגיסטרירט אין טויטן-בוך.

טשערנאָוויץ, יענער 1929.

דער קהלה-זשערענט

דר. גוטהערץ.

———

נאר דורך א שריפטלעכער מעלדונג ווערט איינגעשטעלט דאס צושיקן פון די „טש. בל."

איבערזידלונגס - מודעה!

אינטערניסט, גינעקאלאָג און אקושאר

מעד.

דר. ל. ראפּאפּאָרט

האט זיך איבערגעפירט פון דער הערנגאס נר. 37 אין דער ליליענגאס נר. 2 ב (סטר. בראנקאָוועאנו)

נעמט אויף: 9—8, 1—11 פארמ. און 5—3 נאכמ.

טעלעפאן 558. טעלעפאן 558.

פאַרבעריי און כעמ. רייניקונג

„RECORD"

א. גראָס,

טשערנאָוויץ: רוסישעג. 7: ראטהויזשטר. 25.

ריי ניקט, פארבט אלצ ינג

ספּעציאל-אָפּטיילונג: הערנהוט-רעפּאראטורן

Dr. P. Lieber

שפּעציאליסט פאר אינערלעכע קראנקהייטן oo און עלעקטרישער טעראפּיע ••

האט פארגרעסערט זיין

אינסטיטוט פאר פיזיקאלישער און עלעקטרישער טעראפּיע

אין דער

דר. רייסגאס 20 א.

דיאטערמישע באהאנדלונג פון די רעומאטישע מוסקלן און גלידער-שמערצן, קאָמבינירטע באהאנדלונג פון דיאטערמיע און קווארץ-ליכט פאר אסטמא בראנכיאלע און אנגינא פּעקטאָריס.

באשטראלונגען מיט הויך-זון ארזאנוואליזאציע.

פּעלץ-סעזאָן 1929—1930

איינלאדונג.

פּעלץ-אטעליער ל. גיפּס

טשערנאוויץ

סטר. רעזשעלע פערדינאנד 18

(הויפּטשטראָז 18)

אימפּאָרטירט פעלץ-לאנגער דירעקט פון לייפּציג.

ערשטקל. ברייטשוואנץ-פּערזיאנער אויך פּעלצמענטל פון 10.000 ליי און העכרע

אריגינאל בערלינער או ווינער מאדעלן.

פיינסטע ארבעט נאָך מאָס

פון אייגענע ווי אויך פון מיטגעבראכטע מאטעריאלן.

אדוואָקאטורס-ביוראָ

פון

דר. צבי עלנער

געפונט זיך

טשערנאָוויץ, ליליענגאס נר. 5 II-טער שטאָק

קאכל-אויוון גלאטע און דעסינירטע

:: ווייס און אין אלע פארבן ::

מאָדערנסטע פאָרמען און קאמינען

די בעסטע קוואליטעטס - ארטיקלען

גינסטיקע צאלונגס - באדינגונגען.

Kachelfabrik H. Trichter

Cernăuţi, Piaţa Dacia 11

Telefon 669. Telefon 669.

Editor şi Redactor răspensabil: S. A. Soifer. Tipografie E. M. Ebner, Cernăuţi, str. Regele Ferdinand 8